

UTJECAJ MEDIJA NA DJECU RANE I PREDŠKOLSKE DOBI – PERSPEKTIVE RODITELJA

Martina Jularić

Dječji vrtić Potjeh Slavonski Brod

Sažetak

Mediji su sastavni dio svakodnevnog života odraslih osoba, a u sve većoj mjeri i djece. Gotovo je nemoguće zamisliti dijete rane ili predškolske dobi koje nije izloženo bilo kojoj vrsti medija svakodnevno. Utjecaj koji mediji imaju na djecu rane i predškolske dobi svakako je velik, no postavlja se pitanje je li taj utjecaj više pozitivan ili negativan za cjelokupan razvoj djeteta i u kojoj mjeri taj razvoj određuju upravo mediji. Cilj je ovoga istraživanja stjecanje uvida u kojoj mjeri roditelji nadziru uporabu medija kod vlastite djece. Istraživanjem provedenim sa 49 ispitanika, metodom on-line ankete, s roditeljima djece rane i predškolske dobi iz Slavenskoga Broda došlo se, između ostalog, do rezultata koji upućuju na relativno visok stupanj roditeljske kontrole uporabe medija. Njih 58,3 % djece ispitanika gleda medijske sadržaje isključivo pod nadzorom roditelja, 52,1 % djece ispitanih roditelja više vremena provodi u igri bez medijskih sadržaja, a 70,8 % roditelja ima uvid u sve medijske sadržaje kojima su njihova djeca izložena. Pregledom ostalih istraživanja ove problematike uvidjelo se kako postoji problem prekomjerne izloženosti medijima djece rane i predškolske dobi na globalnoj razini. Mediji promiču ideju brzih rješenja bez mnogo pokušaja i truda, ne zahtijevaju već izgubljenu kulturu strpljivosti i čekanja pa se takve metode često primjenjuju i u odgoju djece. Na štetu upravo djece.

Ključne riječi: *djeca rane i predškolske dobi, mediji, vrijeme provedeno pred zaslonom, digitalna pismenost, procjene roditelja*

UVOD

Živimo u vremenu u kojem tehnologija napreduje nevjerojatnom brzinom i integrirana je u gotovo sva područja ljudskih života. Alat je koji nam može uvelike olakšati funkcioniranje i suočavanje s preprekama, no tanka je granica između tehnologije kao pomoći i tehnologije kao svojevrsnog zatvora koji od nas zahtijeva manje napora mišljenja, oduzima nam sposobnost kritičkog mišljenja i kreativnost te daje privid slobode. Odrasli ljudi lako će prihvatiti privid slobode koju masovni mediji nude. Postavlja se stoga pitanje kako će se onda djeca rane i predškolske dobi oduprijeti negativnom utjecaju medija? Vrijeme koje djeca i mladi provode koristeći se medijima povećava se brzinom koju je teško pratiti.

Kada je društvu postalo normalno zamijeniti socijalni kontakt onim virtualnim? Kada je društvo počelo više vremena provoditi gledajući u mobitele a ne u oči sugovornika? Sve se odvija vrlo brzo, a djeca odrastaju u svijetu u kojem gledaju roditelje i ostale odrasle osobe u svom životu kako vrijeme provode na mobitelima, tabletima, laptopima i uz televiziju. Roditelji koji provode vrijeme pred zaslonima poručuju djeci kako je takvo ponašanje prihvatljivo i poželjno. Takvo podupiranje prekomjerne uporabe medija podupire ujedno i sjedilački način života. Poznato je kako se danas i djeca i odrasli kreću manje nego ikada. Upotreba mobitela kod djece raste proporcionalno s upotrebom mobitela njihovih roditelja. To ostavlja razne negativne učinke, primjerice nedostatan san i sjedilački način života. Modeliranje ponašanja moglo bi ići i u suprotnom smjeru; kada bi se u obitelji ispred medija stavila tjelesna aktivnost, djeca bi usvojila takve obrasce koji bi postali životna rutina (Participation Report Card on Physical Activity for Children for Children and Youth, 2020). Mnoga istraživanja (Gable i sur., 2007) govore o pozitivnoj povezanosti između vremena provedenog ispred televizije ili bilo kojeg vremena provedenog pred zaslonom i indeksa tjelesne mase. Preti da djeca provode vrijeme pred televizijom za vrijeme vikenda duže od 3 sata u usporedbi s djecom koja nisu preti. Temelj za razvoj djece i kvalitetu njihovog života upravo je motorička pismenost. Nadalje, osim što je jasno da suvremeno prostorno materijalno okruženje koje stimulira kretanje značajno utječe na razinu tjelesne aktivnosti kod djece, ono sa sobom nosi i značajan zdravstveni učinak (Vujičić i sur., 2020).

Prve tri godine djetetova života najosjetljivije je razdoblje kada negativno na djecu utječe vrijeme provedeno ispred zaslona. Upravo prve tri godine djetetova života najkritičnije je razdoblje za razvoj i sazrijevanje mozga te stjecanje govorno-jezičnih vještina (Cusick i Georgieff, 2016; Rajović, 2017). Prema Chen i sur. (2020) izloženost zaslonima u postnatalnom razdoblju do treće godine života statistički značajno povećava rizik razvoja ponašanja poput autističnih u usporedbi s djecom koja nisu bila izložena zaslonima u navedenom razdoblju života. U ranom i predškolskom razdoblju razvija se preko 70 % sinapsi što je dokaz kako je upravo to razdoblje ključno za postavljanje temelja u svim područjima djetetova života. Razvoj svih područja djetetove ličnosti odvija se usporedno i isprepletano te se napredak u jednom području

odražava na drugo područje i suprotno (Rajović, 2017). Digitalizacija djetinjstva postala je normalnost koju je teško zaobići i ne biti pod njezinim utjecajem.

VRIJEME PROVEDENO PRED ZASLONOM - PRIKAZ DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Prema istraživanju iz 2012. godine (De Decker i sur.) provedenom metodom fokus grupe u sklopu projekta ToyBox o gledanju televizije djece u dobi od 4 do 6 godina, roditelji iz Grčke izjavljuju kako im djeca dnevno provedu od 30 minuta do 1,5 sati pred televizijskim zaslonom. U Belgiji, Poljskoj i Bugarskoj to vrijeme iznosi od jednog do četiri sata dnevno. Roditelji iz Njemačke i Španjolske izjavljuju kako njihova djeca dnevno provode 20 do 30 minuta pred televizijskim ekranom. Izlažući djecu rane i predškolske dobi zaslonima bilo koje vrste, potiče se i razvija kultura individualizma, pa čak i narcisoidnosti. Miliša i Ćurko (2010) naglašavaju kako mediji svojom manipulacijom stvaraju konzumerističku masu te potiču egoizam kao životni stil. Mediji oblikuju stavove i vrijednosti djece, ne traže sudjelovanje drugih članova obitelji ili prijatelja, djetetu je dovoljan samo mobitel da bi se zabavljalo.

Mediji, a osobito društvene mreže, promiču naglašavanje pa čak i veličanje samih sebe, a vrijednosti poput ljepote prepuštaju se tuđim procjenama koje su bitne korisnicima mreža. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO) jednogodišnjaci ne bi trebali uopće biti izloženi zaslonima, dvogodišnjacima se preporučuje minimalno vrijeme pred zaslonima bilo koje vrste koje ne bi nikako trebalo prelaziti jedan sat dnevno. Za djecu od tri do četiri godine također se ne preporučuje više od jednosatne dnevne izloženosti pred zaslonom. Za vrijeme *lockdowna* u vrijeme pandemije COVID-19, prema istraživanju u 12 država, povećalo se vrijeme provedeno pred zaslonima kod djece rane i predškolske dobi. U vrlo ranoj dobi, od tek osam mjeseci, djeca su dnevno izložena zaslonima. Vrijeme izloženosti raste proporcionalno s porastom dobi djece (Bergamann i sur., 2022). Ta tvrdnja implicira na stvaranje ovisnosti o medijima od najranije dobi odnosno ukazuje na problematiku uloge roditelja u prevenciji ovisnosti o medijima. Roditelji su ti koji trebaju kontrolirati uporabu medija kao i davati djeci upute o njihovoj pravilnoj uporabi (Abdullah i sur., 2022; Kerai i sur, 2022).

Mnogi čimbenici utječu na vrijeme provedeno pred zaslonima. Uzimajući u obzir da je *lockdown* različito trajao u različitim državama, utjecao je i na vrijeme provedeno pred zaslonima; ondje gdje je trajao duže, i vrijeme pred zaslonima bivalo je duže. Stoga se može zaključiti kako razlike u okruženju u kojima obitelji žive, poput mjera za vrijeme pandemije COVID-19, utječu na vrijeme koje će djeca provesti pred zaslonima. Mnoga su istraživanja potvrdila visoku korelaciju između vremena provedenog ispred zaslona i sporijeg jezično-govornog razvoja ili pojave teškoća s razvojem dječjeg jezika i govora (Karani i sur., 2021; Madigan i sur., 2019). S druge strane, pojedine studije dokazuju kako vrijeme pred zaslonima može imati pozitivne učinke na kognitivne sposobnosti djece. Prema *Participation Report Card on Physical Activity*

for Children for Children and Youth (2020) u 2019. godini 52 % roditelja procjenjuje da provode previše vremena na mobitelima, dok 39 % djece i mladih smatraju kako su im roditelji ovisni o mobitelima i htjeli bi da provode manje vremena na uređajima. Do 11. godine 53 % djece ima svoje mobitele, a u 12. godini ih ima 69 %. Jedna trećina mladih nosi mobitele u krevet kada idu spavati što znači da spavaju manje sati od onih koji to ne rade.

Uporaba tehnologije kod djece može dovesti do smanjenja tjelesne aktivnosti i može voditi prema ovisnosti o igrama i medijskim sadržajima. Tjelesna aktivnost i zdravlje usko su povezani stoga je vrlo bitno od rane dobi stvoriti navike svakodnevnih tjelesnih aktivnosti (Petrić, 2016). Prema Rachmania i sur. (2022) djeca mlađa od pet godina, a koja provode više od 60 min. dnevno ispred zaslona (što se smatra visokom razinom izloženosti zaslonima za tu dob), imaju smanjene tjelesne aktivnosti. Nadalje, isti autori ističu kako se kod djece koja imaju visoku izloženost zaslonima zbog raznolikih slika, videa i igrica razvija lijenost i želja za sjedilačkim načinom života. Također, manje tjelesne aktivnosti i više vremena provedenog ispred zaslona negativno je povezano sa zdravim razvojem djeteta (Kerai i sur., 2022). Preciznije, djeca rane i predškolske dobi koja provode više od jednog sata dnevno ispred zaslona sklonija su ranjivosti u tjelesnoj dobrobiti, socijalnim kompetencijama, emocionalnoj zrelosti, razvoju govora i kognitivnom razvoju te u komunikacijskim vještinama. Dakle, prekomjerna izloženost medija može imati negativne učinke na sva područja djetetova razvoja.

METODA

U provedenom je istraživanju korištena metoda anketiranja.

Ciljevi i hipoteze

Cilj je ovoga istraživanja stjecanje uvida u kojoj mjeri roditelji nadziru uporabu medija kod svoje djece.

Postavljene su sljedeće hipoteze:

1. Većina ispitanih roditelja ima uvid u sve medijske sadržaje kojima su njihova djeca izložena.
2. Roditelji smatraju kako mediji imaju više pozitivnih nego negativnih učinaka na djecu.
3. Većina je ispitanika ograničila djeci vrijeme koje mogu provoditi pred zaslonima.

Sudionici

Istraživanje je provedeno s roditeljima djece uključene u tri dječja vrtića u Brodsko-posavskoj županiji u prosincu 2021. godine. Prosječna dob majki iznosila je 34 godine dok je prosječna dob očeva 38 godina. Srednju stručnu spremu ima 31,1 % majki i 56,5 % očeva, višu stručnu spremu ima 13,1 % majki i 9,7 % očeva, visoku stručnu spremu ima 52,5 % majki i 27,4 % oče-

va, poslijediplomsko obrazovanje ima 3,3 % majki, a 6,5 % očeva. Kada je riječ o zaposlenosti, 88,7 % majki je zaposleno a očeva 98,4 %. Omjer dječaka i djevojčica na koje su se odnosila anketna pitanja je 50 %. Dobna skupina djece koja su bila uključena u ovo istraživanje je od prve do šeste godine života.

Mjerni instrument

Kao mjerni instrument korištena je mrežna anketa sa socio-demografskim podacima na početku ankete te s pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa o uporabi medija djece ispitanika. Mrežno je anketiranje provedeno posredstvom Google obrasca.

REZULTATI I RASPRAVA

Televizija je medij kojem je izloženo najviše djece ispitanih roditelja, i to 96,8 %, zatim slijede mobitel (77,8 %) i tablet (44,4 %). Zanimljivo je napomenuti kako je u drugim istraživanjima istim redoslijedom uočena učestalost uporabe navedenih medija kod djece rane i predškolske dobi (Monteiro i sur., 2022). Od ostalih vrsta medija slijedi radio (33,3 %), računalo ili prijenosno računalo (20,6 %) te igraće konzole poput PlayStationa (11,1 %). Njih 73 % roditelja smatra kako ima uvid u sve medijske sadržaje kojima je njihovo dijete izloženo, a 1,6 % roditelja uopće nema uvid što potvrđuje hipotezu da većina ispitanika ima uvid u sve sadržaje kojima su njihova djeca izložena. Nepotrebno bi bilo naglašavati kolika je važnost upućenosti roditelja u sadržaje kojima su djeca izložena zbog lake dostupnosti neprimjerenog sadržaja. Njih 81 % roditelja ograničilo je djetetu vrijeme koje dnevno provodi pred zaslonom iz čega je vidljivo kako većina roditelja koji su sudjelovali u istraživanju vodi računa o provođenju slobodnog vremena svoga djeteta, a velik postotak upućuje na svjesnost o važnosti igre i aktivnosti bez medijskih sadržaja kod djece rane i predškolske dobi čime je potvrđena hipoteza pod brojem tri. Važno je naglasiti da su trećina roditelja uključenih u istraživanje roditelji djece koja su uključena u sportski dječji vrtić u kojem se odgojno-obrazovni proces odvija integriranim učenjem temeljenim na pokretu. Njih 58,1 % roditelja na Likertovoj ljestvici od 1 do 5 najvećom vrijednošću označavaju razgovor s djecom o sadržaju kojem su izložena putem medija što je pozitivna i poželjna odlika roditeljstva, dok 8,1 % ispitanika uopće ne razgovara s djecom o sadržajima kojima su izložena. Njih 39,7 % ispitanika navodi kako je njihovo dijete bilo izloženo nasilnom ili neprimjerenom sadržaju putem medija, a upravo su neprimjereni sadržaji najveći strah roditelja čija se djeca koriste digitalnim medijima (Papadakis i sur., 2022).

Rastući trend najmlađih korisnika medija vidljiv je na globalnoj razini osobito ako se pogleda ponuda aplikacija i sadržaja koji su usmjereni upravo na djecu rane i predškolske dobi. U Tablici 1. prikazani su podatci o dnevnom provođenju vremena ispred televizijskih zaslona, mobitela ili tableta. Ponuda edukativnih i zabavnih sadržaja za tu dobnu skupinu dominira na digitalnim platformama, a edukacije koje zaista takve aplikacije nude upitne su vrijednosti. Raširenost up-

orabe mobilnih i ostalih digitalnih uređaja u životima male djece implicira na usredotočenost roditelja i odgojitelja na perspektivu prema novom stilu života djece rane dobi (Srisontisuk, 2022).

Tablica 1. Vrijeme dnevno provedenog vremena pred TV-zaslonom i mobitelom/tabletom

	Provođenje vremena pred TV zaslonom	Provođenje vremena na mobitelu ili tabletu
Manje od 1h	25 (39,7 %)	28 (45,9 %)
1-2 h	22 (34,9 %)	22 (36,1 %)
2-3 h	12 (19 %)	5 (8,2 %)
3-4 h	3 (4,8 %)	1 (1,6 %)
4-5 h	-	-
5 h i više	1 (1,6 %)	-
15 min.	-	1 (1,6 %)
30 min.	-	1 (1,6 %)
Nemaju pristup	-	2 (3,2 %)

Svjetska zdravstvena organizacija preporučuje da djeca mlađa od pet godina provode najviše jedan sat dnevno na digitalnim uređajima, dok se za djecu ispod jedne godine uopće ne preporuča gledanje u zaslone. Nešto manje od polovice djece ispitanih roditelja ipak provodi više od jednog sata dnevno koristeći se digitalnim uređajima. Takvi su rezultati u skladu s ostalim istraživanjima ove problematike (Kerai i sur., 2022). Visoka izloženost zaslonima može negativno utjecati na razvojne prekretnice i na vještine potrebne za spremnost djeteta za školu.

Njih 96,7 % djece ispitanih roditelja koristi se aplikacijom YouTube. Riječ je o vrlo velikom postotku koji ne čudi jer je YouTube aplikacija jednostavna za uporabu, nudi neograničeno mnogo sadržaja, a umjetna inteligencija nudi prijedloge novih videa s obzirom na interes gledatelja i na taj način stvara ovisnost o aplikaciji i želju za dodatnim sadržajem koji se ne mora čekati jer, sve što se nudi, dostupno je odmah. Njih 73,1 % djece ispitanih roditelja dnevno provodi manje od sata igrajući igre na mobitelu, igraćim konzolama ili računalu. Takav rezultat implicira na više kretanja djece ispitanih roditelja što je vrlo pozitivno i poželjno zbog brojnih prednosti kretanja za sve aspekte dječje ličnosti.

Ispitani roditelji navode da su sadržaji koje djeca najčešće gledaju na internetu: *crtani filmovi, pjesme, influenceri, diy videi, unboxing, djeca koja se igraju, glazbeni spotovi i dokumentarni filmovi*. Navedeni su sadržaji pretežno zabavni, manji je udio edukativnih sadržaja poput dokumentarnih filmova. U obzir treba uzeti da su u istraživanju sudjelovali i roditelji djece jasličke dobi za koje je preporuka Svjetske zdravstvene organizacije da uopće ne budu izloženi zaslonima. Abdullah i sur. (2022) predlažu kampanje svjesnosti za roditelje, odgojitelje i društvo u kojima bi se roditelje osvijestilo o odabiranju prikladne dobi za uvođenje medijskih

uređaja u djetetov život te uporaba mobitela ne u svrhu smirivanja djeteta, već u obrazovne svrhe kao i uravnoteženost dnevnih aktivnosti i uporabe medija kako bi se dijete holistički razvijalo. Njih 60,4 % roditelja svoje dijete smatra vještim i sposobnim upotrebljavati digitalne medije. Pitanje je u anketi postavljeno vrlo šturo i iz odgovora se ne može iščitati što ispitanici smatraju pod vještinom upotrebe digitalnih medija. Nacionalni kurikulum za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) kao jednu od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje navodi i digitalne kompetencije. *U ranoj i predškolskoj dobi digitalna kompetencija razvija se upoznavanjem djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima. Ona je u vrtiću važan resurs učenja djeteta, alatka dokumentiranja odgojno-obrazovnih aktivnosti i pomoć u osposobljavanju djeteta za samo-evaluaciju vlastitih aktivnosti i procesa učenja. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa vrtića u kojoj je i djeci, a ne samo odraslima, omogućeno korištenje računala u aktivnostima planiranja, realizacije i evaluacije odgojno-obrazovnoga procesa* (NKRPOO, 2015).

Njih 49,2 % roditelja smatra kako im je dijete izloženo internetu više nego što bi oni to htjeli. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je kako je roditeljima u današnje vrijeme teško uskladiti ono što oni žele za dijete i ono što se u stvarnosti i događa. Postavlja se pitanje jesu li roditelji svjesni koje posljedice izloženost zaslonima može imati za razvoj njihovog djeteta? U Tablica- ma 2. i 3. prikazani su pozitivni i negativni učinci medija na djecu iz perspektive roditelja, tj. ispitanika.

Tablica 2. Pozitivni učinci medija na djecu

Edukacija	27 (42,18 %)
Učenje stranih jezika	11 (17,18 %)
Razvoj digitalnih kompetencija	8 (12,5 %)
Širenje vokabulara/razvoj govora	4 (6,25 %)
Učenje pjesama	3 (4,68 %)
Poticanje radoznalosti	3 (4,68 %)
Poboljšavanje zaključivanja	3 (4,68 %)
Igra, zabava	3 (4,68 %)
Poticanje kreativnosti	2 (3,12 %)

Najveći je broj ispitanih roditelja navelo edukaciju kao pozitivnu stranu medija. Upravo je za vrijeme pandemije COVID-19 bila vidljiva prednost uporabe tehnologije koja je doista poslužila u svrhu edukacije od ranog do visokog obrazovanja. Kako je razvijanje digitalnih kompetencija jedna je od ključnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja i Nacionalnog kurikuluma Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2015), kao što je ranije u radu navedeno, dobro je da roditelj podržava dijete u uporabi medija, ali u ispravne svrhe i u pravim količinama kako se

ne bi stvorila ovisnost o medijskim sadržajima i kako dijete ne bi bilo samo korisnik i potrošač, nego kako bi stjecalo kompetencije koje su potrebne za odrastanje i školovanje u vremenu informatičko-komunikacijske tehnologije.

Mediji su prilika za razvoj i širenje vokabulara osobito na stranim jezicima. Upravo zbog lake dostupnosti istraživanja potvrđuju kako djeca rane i predškolske dobi govore stranim jezicima kod kuće, a glavni doticaj sa stranim jezicima upravo im omogućuje televizija ili YouTube (Monteiro, 2022). Zanimljivo je kako je kreativnost navedena kao pozitivan učinak medija na djecu, dok je i nedostatak kreativnosti naveden kao negativan učinak. Izloženost medijima svakako sputava dječju kreativnost (Miliša i Milačić, 2010; Monteiro, 2022; Papadakis i sur., 2022).

Tablica 3. Negativni učinci medija na djecu

Nasilje i negativni obrasci ponašanja	14 (21,87 %)
Ovisnost	7 (10,93 %)
Oponašanje	5 (7,81 %)
Ograničenost na iste sadržaje	4 (6,25 %)
Neprijemnost sadržaja	8 (12,5 %)
Otuđenost, gubitak interesa za igru	11 (17,18 %)
Previše vremena pred zaslonom, premalo u aktivnostima	3 (4,68 %)
Stvaranje potrošača	2 (3,12 %)
Smanjenje komunikacijskih vještina	2 (3,12 %)
Svi	2 (3,12 %)

Kao što je vidljivo u Tablici 2., roditelji navode gubitak interesa djece za igru kao negativan učinak provođenja vremena pred zaslonima. Hipoteza pod brojem 2 nije potvrđena; roditelji ipak smatraju kako je više negativnih utjecaja koji mediji ostavljaju na djecu. Što je veća učestalost provođenja vremena pred zaslonima, manja je aktivnost djece. Stoga se može zaključiti kako provođenje vremena pred zaslonima ima negativan utjecaj na tjelesnu aktivnost djece. Djeca koja se generalno slabije kreću više vremena provode u sjedilačkim aktivnostima poput gledanja medijskih sadržaja, dok djeca koja tijekom dana više vremena provedu u umjerenim do snažnim tjelesnim aktivnostima s prijateljima imaju veću tendenciju za igranjem igračkama i s prijateljima (Rachmania i sur., 2022). Ako se usporede djeca od prije 10 godina i današnja djeca koja odrastaju u digitalnom dobu, odgojiteljice navode kako uočavaju promjene u dječjoj igri. Igre i aktivnosti djece prije su bile kreativnije, raznolikije, temeljile su se na simboličkoj igri u kojoj su se reflektirala iskustva iz domova, dok se danas djeca vrlo brzo prebacuju iz jedne aktivnosti u drugu, igra je manje kreativna a više agresivna (Monteiro i sur., 2022).

Svi ti i slični procesi koji su vidljivi kod djece otežavaju roditeljima i odgojiteljima nošenje sa zahtjevnosti vremena i odgoj djece u vremenu u kojemu su djeca izložena jakom i gotovo neiz-

bježnom utjecaju medija. Stvaranje potrošača od najranije dobi dolazi zajedno s povećanom upotrebom medija upravo zbog brojnih reklama i načina na koji su prikazane. Trendovi se brzo stvaraju i još brže mijenjaju, nametnuti su djeci, a djeca koja su u najosjetljivijem razvojnom razdoblju, dio su modernog potrošačkog društva i poprimaju potrošački mentalitet od najranije dobi. Dječje igračke i dodatci s upitnom tržišnom vrijednošću stvaraju statusne simbole u društvu manipulirajući potrošače na način da se pojavljuju u reklamama ili čak YouTube videima u kojima korisnici otvaraju (*unboxing*) i pokazuju kako se igraju ili kako se koriste kupljenim proizvodima. Prema Miliša i Milačić (2010) reklame manipuliraju konzumentima medija tako što kod njih stvaraju lažne potrebe, a uporaba interneta u neobrazovne svrhe stvara privid kako su zabava i dokoličarenje poželjniji od rada.

Njih 12,9 % djece ispitanih roditelja ima vlastiti mobitel. Takav se rezultat može interpretirati kao navikavanje djece od rane dobi na mobitel, bržu pojavu ovisnosti o mobitelima nego kod djece koja nemaju mobitel. Na upit bez čega ne mogu, djeca školske dobi u anketi na prvom mjestu odgovaraju da ne mogu bez mobitela iz čega je vidljiva važnost mobitela današnjoj djeci (Miliša i Milačić, 2010). Prema Abdullah (2022), temeljeno na rezultatima istraživanja u Maleziji, nedostupnost interneta svakom kućanstvu u Maleziji uzrokuje ograničenost medijskih sadržaja koja su dostupna djeci, a posljedično utječe na smanjenje interesa za mobitele.

Njih 16,1 % ispitanih roditelja smatra kako mediji u velikoj mjeri imaju utjecaj na društveno ponašanje njihova djeteta. S druge strane, 22,6 % ispitanika smatra kako mediji uopće nemaju utjecaj na društveno ponašanje njihova djeteta. Prema Papadakis i sur. (2022) većina roditelja ispitanih u sličnom istraživanju u Grkoj svjesna je kako mediji odvlače djecu od razvojnih mil-jokaza i utječu na minimaliziranje iskustva socijalizacije i komunikacije. Mediji svakako imaju velik utjecaj na socijalno ponašanje djece svih dobnih skupina te utječu na oblikovanje ličnosti, usađuju vrijednosti upitne kvalitete te oblikuju ponašanje djece i mladih (Miliša i Milačić, 2010). Prisutnost tehnologije od najranije dobi oblikuje kulturu male djece, mijenja im govorni naglasak (Papadakis i sur., 2022) te utječe na govorni razvoj djece; djeca se često koriste stranim jezicima, nerijetko progovore na stranom jeziku (Monteiro i sur., 2022).

Njih 52,4 % ispitanih roditelja smatra kako njihovo dijete provodi više vremena u igri bez medijskih sadržaja. Takav rezultat pokazuje da polovina djece ispitanih roditelja nisu ovisnici o medijima te da svoje slobodno vrijeme koriste na kvalitetnije oblike druženja, što je svakako pohvalno, osobito kod djece rane i predškolske dobi. Znatno manji postotak ispitanika (4,8 % roditelja) smatra kako im dijete više vremena provodi uz zaslone, nego bez njih.

Njih 54 % ispitanika uvijek nadzire sadržaj koji njihova djeca gledaju. Kako bi se postigao optimalan razvoj djece rane i predškolske dobi, nužno je da roditelji postavljaju granice i nadziru djetetovu izloženost medijskim sadržajima kao i aktivnu igru bez medijskih sadržaja (Rachmania i sur., 2022; Papadakis i sur., 2022; Kerai i sur., 2022). Ne treba posebno napominjati kako su neprimjereni sadržaji vrlo dostupni u virtualnom okruženju.

Osim postavljanja granica i pojačavanja tjelesne aktivnosti kod kuće, važno je i da u institucionalnom kontekstu odgojitelji na jednak način pristupe djeci. Digitalni su uređaji nametnuti djeci, a potreba za kretanjem i istraživanjem urođena im je. Stoga je jedini ispravan pristup podržati prirodno funkcioniranje djeteta s ciljem zdravog razvoja. Urođena potreba za kretanjem djece predškolske dobi dio je integriranog učenja koji potiče djecu na iskorištavanje svih njihovih potencijala. Poticanje razine tjelesne aktivnosti djece pridonosi općoj kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U njima se djeci treba pristupati holistički potičući sve djetetove potencijale. Friedrich Frobel, osnivač dječjih vrtića, simbolički je obrazložio naziv *dječji vrtić* – dijete je promatrano kao biljka, vrtić kao vrt, a odgojitelj kao vrtlar (Lukaš i Mušanović, 2020). U skladu s tim gledištem odgojiteljeva je zadaća pružiti djeci sve potrebne uvjete kako bi se cjelovito razvili kao osobe sa svim svojim potencijalima i zadovoljili sve svoje potrebe.

OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

Ograničenja provedenog istraživanja vidljiva je u malom broju ispitanika i mogućoj subjektivnosti roditelja. Vrijeme koje djeca provode pred zaslonima, sadržaji kojima su izloženi nisu praćeni, već se do podataka došlo samo na temelju izjava roditelja. Moguće je kako ispitanici nisu u potpunosti iskreni u odgovaranju kad je u pitanju navedena problematika. Kako bi se dobili detaljniji podatci o izloženosti djece rane i predškolske dobi medijima, bilo bi potrebno povećati uzorak i produbiti analizu praćenjem vremena i sadržaja kojima su djeca izložena. Poželjno bi bilo uključiti roditelje i odgojitelje u istraživanje metodom fokus grupe kako bi se sagledale različite perspektive koje se odnose na uporabu medija kod djece rane dobi.

Osim samog istraživanja učestalosti vremena provedenog pred zaslonom kod djece rane i predškolske dobi, tijekom pisanja ovoga rada otvorilo se pitanje povezanosti kretanja i vremena provedenog pred zaslonima.

ZAKLJUČAK

S obzirom na dostupnost medijskih uređaja i sadržaja djeci rane i predškolske dobi, neosporiv je njihov utjecaj na djecu. Roditelji, kao primarni modeli djeci, dužni su voditi računa o digitalnoj i medijskoj pismenosti djece u svrhu optimalnog razvoja djece. No za digitalno opismenjavanje djece preduvjet je digitalna pismenost roditelja. Nakon izloženih pozitivnih i negativnih strana uporabe digitalnih medija od strane ispitanika, nameće se potreba za educiranjem roditelja i odgojitelja o utjecaju koji izloženost medijima može imati na razvoj djece rane i predškolske dobi. Uz provođenje vremena pred zaslonima veže se sjedilački način života. Budući da se mozak djeteta razvija u pokretu, nameće se zaključak kako roditelji i odgojno-obrazovni djelatnici trebaju biti vrlo oprezni kada su u pitanju mediji i djeca rane i predškolske dobi. Koliko god se

činilo da je danas sve ono što nas okružuje i što nam je lako dostupno ujedno i normalno, ipak će budućnost pokazati što će nam kao društvu donijeti izloženost medijskim sadržajima kojima su djeca izložena. Prva i treća hipoteza ovim su istraživanjem potvrđene: većina ispitanika ima uvid u sve medijske sadržaje kojima su izložena njihova djeca te su ograničili vrijeme koje djeca mogu provoditi pred zaslonima. Hipoteza pod brojem dva nije potvrđena: ispitanici ipak smatraju kako mediji imaju više negativnih nego pozitivnih učinaka na djecu. Neupitno je kako je razdoblje rane i predškolske dobi najosjetljivije razdoblje za razvoj djeteta, a tehnologija je u današnje vrijeme sastavni dio njihova odrastanja. Postavlja se pitanje roditeljima i odgojiteljima kako i kada na pozitivan način te s kojim sadržajima uvesti digitalnu tehnologiju u život djece. Budući da je tehnologija već prisutna u našim životima i da će biti sve prisutnija, može se uočiti da masovni konzumerizam tehnologije tek počinje.

LITERATURA

- Abdullah, N.N., Mohamed, S., Abu Bakar, K. & Satari, N. (2022). The influence of sociodemographic factors on mobile device use among young children in putrajaya, malaysia. *Children*, 9(228). <https://doi.org/10.3390/children9020228>
- Bergmann, C., Dimitrova, N. & Alaslani, K. (2022). Young children's screen time during the first COVID-19 lockdown in 12 countries. *Sci Rep*, 12(2015). <https://doi.org/10.1038/s41598-022-05840-5>
- Chen, J. Y., Strodl, E., Wu, C. A., Huang, L. H., Yin, X. N., Wen, G. M. & Chen, W. Q. (2021). Screen time and autistic-like behaviors among preschool children in China. *Psychology, Health & Medicine*, 26(5), 607–620. doi:10.1080/13548506.2020.1851034
- Cusick, S. & Georgieff, M. (2016). The role of nutrition in brain development: The golden opportunity of the 'First 1000 Days'. *The Journal of Pediatrics*, 175 (1), 16–20. doi: 10.1016/j.jpeds.2016.05.013
- Gable S., Chang Y. & Krull JL. (2007). Television watching and frequency of family meals are predictive of overweight onset and persistence in a national sample of school-aged children. *J Am Diet Assoc*, 107, 53–61. <https://doi.org/10.1016/j.jada.2006.10.010>
- Kerai, S., Almas, A., Guhn, M., Forer, B. & Oberle, E. (2022). Screen time and developmental health: results from an early childhood study in Canada. *BMC Public Health*, 22(310) <https://doi.org/10.1186/s12889-022-12701-3>
- Lukaš, M. & Mušanović, M. (2020). *Osnove pedagogije*. Osijek: Vlastita naklada. Madigan, S., Browne, D., Racine, N., Morim, C. & Tough, S. (2019). Association between screen time and children's performance on a developmental screening test. *JAMA Pediatr*, 173(3), 244–250. doi:10.1001/jama-pediatrics.2018.5056
- Miliša, Z. & Ćurko, B. (2010). Odgoj za kritičko mišljenje i medijska manipulacija. *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 4 (7), 57–72. <https://hrcak.srce.hr/55353>
- Miliša, Z. & Milačić, V. (2010). Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih. *Riječki teološki časopis*, 18 (2), 571-590. <https://hrcak.srce.hr/121846>

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Narodne novine, 5/2015.; <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>
- Papadakis, S., Alexandraki, F. & Zaranis, N. (2022). Mobile device use among preschool-aged children in Greece. *Educ Inf Technol* 27, 2717–2750. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10718-6>
- Petrić, V. (2016). Tjelesna i zdravstvena kultura u funkciji razvoja hrvatskog društva: Analiza tijeka razvoja antropoloških obilježja. V. Findak (Ur.) *Zbornik radova 25. ljetne škole kineziologa RH*, Poreč, 2016. (105–111). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Rachmania, D. & Ludyanti, LN. (2022). Screen Time and Physical Activity in Under-Five Children. *Pedio-maternal Nurs. J.*, 8(1). <http://dx.doi.org/10.20473/pmnj.v8i1.30024>
- Rajović, R. (2017). *Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ*. Split: Harfa
- Rienties, B., Hampel, R., Scanlon, E & Whitelock, D. (Ur.). (2022). *Practitioner's perspective on young children's use of mobile technology*. *Open World Learning* (1. iz.). Routhledge.
- Vujičić, L., Petrić, K. & Petrić, V. (2020). Influence of the physical environment in preschool institutions on the physical activity level of early-aged children. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 35 (1–2), 26–34. <https://hrcak.srce.hr/250196>

MEDIA INFLUENCE ON CHILDREN OF EARLY AND PRESCHOOL AGE

Abstract

The media are an integral part of the daily life of adults and, to an increasing extent, children. It is almost impossible to imagine a child of early or preschool age who is not exposed to some type of media on a daily basis. The influence media has on children of early and preschool age is certainly great, but the question arises whether this influence is more positive or negative for the child's overall development and to what extent this development is determined by the media. The aim of this research is to gain insight into the extent to which parents monitor the use of media by their children. The research conducted with 49 respondents, parents of early and preschool children from Slavonski Brod, using an online survey, among other things, led to results that indicate a relatively high degree of parental control over media use. So, 58.3% of the respondents' children watch media content exclusively under the supervision of their parents. 52.1% of children spend more time in the game without media content. 70.8% of parents have insight into all media content to which their children are exposed. A review of other research on this issue showed that there is a problem of excessive media exposure in children of early and preschool age at the global level. Media promote the idea of quick solutions without much effort and tolerance and do not require the already lost culture of patience and waiting. Therefore, such methods are often applied to raising children, to the detriment of children.

Keywords: *children of early and preschool age, media, time spent in front of the screen, digital literacy, parents' assessments*

